

Sygn. akt I UK 7/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący)

SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca)

SSN Maria Tyszel

w sprawie z odwołania L. A.

przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziałowi Regionalnemu w B.

o ubezpieczenie społeczne rolników,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 lipca 2006 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 września 2005 r., sygn. akt (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 września 2005 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. z dnia 18 lutego 2005 r., którym Sąd ten zmienił decyzję Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału Regionalnego w B. z dnia 14 listopada 2004 r., stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz

ubezpieczenia emerytalno – rentowego wobec L. A. od 1 października 2004 r., i stwierdził, że podlega on nadal ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno – rentowego, w ten sposób, że oddalił odwołanie.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena: Decyzją z dnia 14 listopada 2004 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w B. stwierdziła ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz ubezpieczenia emerytalno - rentowego wobec L. A. od 1 października 2004 r. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy podniósł, że wnioskodawca nie przedłożył do 30 września 2004 r. dokumentów, z których wynikałoby w jakiej formie opodatkowana jest prowadzona przez niego pozarolnicza działalność gospodarcza oraz nie udokumentował wysokości należnego podatku za 2003 r.

Od powyższej decyzji L. A. złożył odwołanie. Podnosił, że uchybił terminowi, ponieważ w okresie od 15 lipca 2004 r. do 15 sierpnia 2004 r. i od 21 sierpnia 2004 r. do 30 września 2004 r. przebywał za granicą.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że wnioskodawca od 1 października 2004 r. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno - rentowego. W ocenie Sądu, skoro L. A. przebywał w okresie od 14 lipca 2004 r. do 30 września 2004 r. poza granicami kraju, to nie mógł dochować terminu określonego w art.5 ust.1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873) – powoływanej dalej również jako „ustawa”, która weszła w życie 2 maja 2004 r.

Pełnomocnik Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału Regionalnego w B. zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego apelacją. Organ rentowy zarzucił naruszenie art. 5 ust. 1 i ust. 3 ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw - przez przyjęcie, że ustanowiony w powołanym przepisie termin „30 września 2004 r.” jest terminem przywracalnym podczas, gdy jest to termin zawity prawa materialnego.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił apelację organu rentowego i zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił odwołanie. Zdaniem tego Sądu, z art. 5 ust. 1 i ust. 3 ustawy jednoznacznie wynika, że rolnik lub domownik prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą lub współpracujący przy prowadzeniu tej działalności, podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w dniu wejścia w życie ustawy, jest zobowiązany, w terminie do dnia 30 września 2004 r. udokumentować Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w jakiej formie jest opodatkowana prowadzona przez niego działalność gospodarcza lub działalność, przy której jest osobą współpracującą, a w wypadku prowadzenia działalności w 2003 r. udokumentować także wysokość należnego podatku za ten rok. Niedostarczenie wskazanych dokumentów powoduje ustanie ubezpieczenia z końcem trzeciego kwartału 2004 r. Przewidziany przez powołany przepis termin jest terminem prawa materialnego. Został bowiem oznaczony ścisłą datą kalendarzową, a nadto dotyczy on realizacji konkretnego uprawnienia - podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników pomimo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej bądź współpracy przy prowadzeniu tej działalności. Upływ tego terminu powoduje niemożność realizowania uprawnienia ograniczonego tym terminem, bądź wygaśnięcie roszczenia. Po jego upływie nie jest możliwe uwzględnienie powództwa (wniosku), jeżeli przepis nie przewiduje jego przywrócenia. Skoro więc wnioskodawca nie udokumentował Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego formy opodatkowania pozarolniczej działalności gospodarczej w terminie do 30 września 2004 r., ani nie udokumentował wysokości należnego podatku za 2003 r., to prawidłowo organ rentowy stwierdził ustanie ubezpieczenia z końcem trzeciego kwartału 2003 r. Skutek ten nastąpił pomimo, że organ rentowy nie poinformował L. A. o treści art. 5 ustawy. Jakkolwiek art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przewiduje, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego prowadzi działalność w zakresie informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy, to z przepisu tego nie należy wnosić o obowiązku informowania ubezpieczonych o treści powszechnie obowiązujących publikowanych aktów prawnych. Zakres działania organu rentowego w kwestii informowania został wskazany w ustawie w sposób

ramowy, a obowiązku informowania ubezpieczonych przez Kasę o treści art. 5 nie wskazują również inne przepisy ustawy. Obowiązku informacji nie można wywodzić zwłaszcza z art. 9 k.p.a. Nałożony na organ administracyjny obowiązek wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych mających wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania, nie zwalnia osób prowadzących działalność gospodarczą z obowiązku zaznajamiania się z przepisami prawa regulującymi ich uprawnienia i obowiązki wynikające z prowadzenia tej działalności.

L. A. zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną. Wskazując jako jej podstawę naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 5 ust. 1, ust. 2 i ust. 3 ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw – poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że termin, o którym mowa w tym przepisie jest nieprzywracalny, „zwłaszcza w sytuacji gdy uchybienie terminu nastąpiło bez winy uchybiającego, dokonał on uchybionej czynności, spełnia wszystkie przesłanki do dalszego podlegania temuż ubezpieczeniu, a nadto były to przepisy nowe, wcześniej nieznane ubezpieczonym”, a także art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej - poprzez „wykluczenie wnioskodawcy z ubezpieczenia społecznego tylko z powodu uchybienia terminu do złożenia zaświadczenia w jakiej formie opodatkowana jest prowadzona przez niego pozarolnicza działalność gospodarcza, w sytuacji gdy wnioskodawca spełnia wszystkie warunki podlegania temu ubezpieczeniu”, wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku i stwierdzenie iż od 1.10.2004 roku wnioskodawca nadal podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno-rentowego”, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temuż Sądowi do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący podniósł, że pogląd Sądu odnośnie do charakteru prawnego terminu z art. 5 ustawy pozostaje w „rażącej sprzeczności z celem ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników”, który polega na obejmowaniu ubezpieczeniem społecznym rolników spełniających wyrażone w ustawie warunki, a nie ich wykluczeniu jedynie z uwagi na niezawinione uchybienie terminu do złożenia dokumentów. Wyłącznie uchybienie terminu nie może stanowić podstawy do wykluczenia z ubezpieczenia, zwłaszcza w sytuacji, gdy wnioskodawca spełnia

wszystkie warunki do dalszego podlegania ubezpieczeniu, a niedochowanie terminu było niezawinione. Zdaniem skarżącego, stanowisko Sądu narusza konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego i zasadę ochrony praw nabytych. Zasada ochrony praw nabytych dotyczy ochrony wszelkich praw zarówno publicznych jak i prywatnych nabytych z mocy prawa i na podstawie konkretnych decyzji stosowania prawa. Obywateli nie można pozbawiać raz nabytych praw podmiotowych, chyba że były to prawa nabyte niesłusznie i w nowym układzie stosunków społecznych są wyraźnie niesprawiedliwe. W przeciwnym razie zostanie naruszona zasada pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa, zasada czuwania organów nad tym, aby strony i uczestnicy postępowania nie ponieśli szkody z powodu nieznamości prawa, w tym celu udzielając im niezbędnych wskazówek i wyjaśnień o okolicznościach prawnych i faktycznych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków. Wskazał, że wnioskodawca nie może ponosić negatywnych skutków niezachowania terminu zwłaszcza, gdy złożenie wymaganego zaświadczenia było niemożliwe z uwagi na jego pobyty poza granicami kraju.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (cytowanej już powyżej) rolnik lub domownik, prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą lub współpracujący przy prowadzeniu tej działalności, podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w dniu wejścia w życie ustawy, jest zobowiązany w terminie do dnia 30 września 2004 r. udokumentować Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w jakiej formie jest opodatkowana prowadzona przez niego pozarolnicza działalność gospodarcza lub działalność, przy której jest osobą współpracującą, a w przypadku prowadzenia działalności w 2003 r., udokumentować także wysokość należnego podatku za ten rok (ust. 1). Niedostarczenie dokumentów, wymienionych w ust. 1, powoduje ustanie ubezpieczenia z końcem trzeciego kwartału 2004 r. Stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż przewidziany powołanym przepisem termin 30 września 2004 r. jest terminem prawa materialnego, który nie może być przywracany i

którego upływ powoduje automatycznie, z mocy prawa ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z końcem trzeciego kwartału 2004 r., należy zaakceptować. Odnośnie zgodności takiej regulacji prawnej z przepisami Konstytucji, szczególnie z jej art. 2 należy zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 13 marca 2006 r. (P 8/05) orzekł, że art. 5 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. jest zgodny z art. 2 i art. 32 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 20 Konstytucji. Trybunał podkreślił, że celem nowelizacji dokonanej ustawą z 2 kwietnia 2004 r. była racjonalizacja zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez uszczelnienie systemu i ograniczenie dostępności do niego osób, dla których działalność rolnicza i praca w gospodarstwie rolnym nie stanowi jedynej czy głównego źródła utrzymania.. Władza publiczna, partycypując w przeważającej mierze w kosztach tego preferencyjnego systemu (z uwagi na wymiar składki), ma prawo – podkreślił Trybunał- określać i zmieniać warunki uczestnictwa w tym systemie . Zdaniem Trybunału, posłużenie się przez ustawodawcę konstrukcją terminu zawitego (prekluzyjnego), cechującego się znacznym rygoryzmem prawnym, było uzasadnione celem regulacji i nie godzi w żadną z zasad konstytucyjnych.

Z przytoczonych względów, w oparciu o art. 398¹⁴ k.p.c. należało orzec o oddaleniu kasacji.

/tp/